

Szekeres Attila István

Címerváltoztatások Romániában Trianon után

Magyarországból Romániába

■ Az I. világháború előtt Erdély a Magyar Királyság része volt, azzal szerves egységet alkotva az Osztrák–Magyar Monarchia államszövetség egyik feléhez tartozott. A világháború után gyakorlatilag, a trianoni (béke)szerződést követően jogilag is a Román Királyság részévé vált. Ezt a jogállást címerének útja is mutatja.

A trianoni összeomlás előtti Magyarország utolsó középímerét 1915-ben szabályozták. Már dúlt az I. világháború, és a Monarchia nem vette fel még címerébe a berlini szerződés alapján 1878-ban megszállt és 1908-ban annektált Bosznia és Hercegovina címerét. A területi gyarapodást szimbólumok szintjén is meg akarták jeleníteni, így az idő szorításában salamoni döntés született: mind az Osztrák Császárság, mind a Magyar Királyság középímerébe berajzolták azokat. Az új címerek I. Ferenc József császár és apostoli király 1915. évi október 11-ei rendeletével másnap megjelentek a *Budapesti Közlönyben*.¹

A közös címereket a kor kiemelkedő címerművésze, Hugo Gerard Ströhl osztrák heraldikus rajzolta, a Magyar Királyság önálló jelképeit – az önállóság jegyében – magyar heraldikus, Keöpeczi Sebestyén József.² Az erdélyi címerművész (aki épp „az országos levéltár megbízott címerfestője”³ címmel rendelkezett) keze alól került ki a magyar középímer és kiscímer két-két változatban, azaz angyal pajzstartókkal és – hivatalosan első ízben – cserefa- és olajággal övezve (1), valamint a királyság középímeres pecsétjének rajza. A korábban használt, Altenburger Gusztáv által tervezett, 1874-ben megállapított, 1896-ban igazított címet bővítették. A nagypajzs felosztása megmaradt, az első negyedben Dalmácia, a másodikban Horvátország, a harmadikban Szlavónia, a negyedikben Erdély jelképe, a beékelést kettéosztották, Fiume címere szűkebb helyre szorult, balra tolódott, s a beékelés jobb felébe került Bosznia és Hercegovina címere.

Trianon után az Erdéllyel is gyarapodott Román Királyság címerét bővítették. A korábbi, Szathmári Pap Károly által rajzolt, 1872-ben elfogadott államcímer (2) alappajzsa kékkel és vörössel, szív pajzsa ezüsttel és feketével négyelt. Ez utóbbi az uralkodó Hohenzollern dinasztia címere. Az alappajzs első mezejében Havasalföld, a másodikban Moldova, a harmadikban Olténia, a negyedikben a tenger melléki terület címere látható.⁴ Az államcímer kiegészítésére több változat merült fel: Dimitrie Onciul és Nicolae Iorga történész, valamint Nicolae Docan, a külügyminisztérium főtitkára készített címertervet.⁵ 1921. január 11-én Alexandru Averescu miniszterelnök címerbizottságot nevezett ki az új államcímer megalkotására. Ennek tagjai Dimitrie Onciul és Mihai Seulescu egyetemi tanár, Paul Gore besszarábiai heraldikus, elnöke pedig Constantin Argetoianu belügyminiszter.⁶ Hosszas egyeztetés után Paul Gore egyik tervét megfelelőnek találták, és áprilisban a bizottság azt kedvezően láttamozta.⁷ Ám az nem tetszett a királynak.⁸ A kialakult helyzetben újabb tervet kívántak készíttetni, és ehhez olyan heraldikust kerestek, aki a címerművészetben is jártas.⁹ Alexandru Tzigara-Samurcaş művészettörténész javaslatára

1.
A Magyar Királyság
középímeré
1915

2.
A Román Királyság
címere
1872

3.
A Román Királyság
nagy címere
1921

4.
A Román Királyság
kiscímere
1921

az új címer megalkotására meghívták Keöpeczi Sebestyén Józsefet.¹⁰ Azt a szakembert, aki, ugyebár, néhány éve megrajzolta a Magyar Királyság címerét, a negyedik mezőben Erdély jelképével. Az erdélyi címerművész újabb tervvázlatokat készített, s Ferdinánd király kiválasztotta azt, amelyik végül Nagy Románia címerévé vált.¹¹ A Gore-terv gyökeresen megváltozott.¹² Sebestyén az államcímert három változatban – nagy- (3), közép- és kiscímer –, több példányban készítette el, Köpecen. Ez esetben a kis- és középcímer fogalma nem ugyanaz, mint Magyarországon. Romániában az országot alkotó tartományok jelképei mindhárom változatban szerepelnek, csak a címer külső díszei alapján van más besorolása: pajzstartó oroszlánokkal középcímer, címerpaláttal nagycímer.

Az új tervet 1921. július 1-jei ülésén elfogadta a címerbizottság.¹³ 1921. július 18-ai ülésén a szenátus, 1921. július 20-ai ülésén a képviselőház. Ferdinánd király 1921. július 23-án hirdette ki „Az egyesült testvérországokkal kiegészült Románia Királyságának címerét megállapító törvényt”.¹⁴ A jogszabályt a három címerrajzzal együtt az 1921. július 29-én kiadott *Hivatalos Közlöny*ben tették közzé.¹⁵ (Ugyanaznap a nagycímer rajza alkotója aláírásával – J. Sebestyén de Keöpecz – szerepelt az *Universul* című napilap címlapján.¹⁶ A címer az aláírással együtt az *Ilustrația* című folyóirat decemberi számában is megjelent.¹⁷)

Az országcímert elfogadó törvénynek a jelkép leírását megjelenítő első cikkelyét saját fordításban közlöm: Az egyesült testvérországokkal kiegészült Románia Királyságának címere három, egymásra helyezett pajzsból áll: nagypajzs, középpajzs és szívpajzs. A nagypajzs: kék mezőben vörössel fegyverzett, fején királyi koronát hordó arany sas, csőrében arany, alul hegyes végű talpas keresztet, jobb lábának karmaival kardot, bal lábának karmaival liliomban végződő arany jogart tart – Románia címersasa, a román királyság jelképe.

A sas mellén négyelt középpajzs beékeléssel, az egyesült testvérországok jelképeivel: Fönt, balra a régi Moldva fejedelemség (Besszarábiával és Bukovinával) címere: vörös mezőben fekete őstulokfej, szarvai között ötsugarú arany csillag, jobbján ötszirmú arany rózsza, balján arany félhold látható. Lent, jobbra a régi román Szörényi Bánságot is magában foglaló Bánság (most megállapított) címere: vörös mezőben természetes hullámok fölött kétívű, kváderkövekből rakott arany híd (Traianus hídjá), amelyből arany oroszlán növekszik.

Lent, balra a régi Erdélyi Nagyfejedelemség (a Körös-vidék és Máramaros részeivel) címere: vörös fonál által vágott telek, felső, kék mezejében a választóvonalból növekvő, arany csőrű fekete sas, jobbról arany nap, balról ezüst félhold által övezve, lent, arany mezőben hét (négy és három), kettős oromsorral ellátott, zárt kapujú, kétablakos, vörös bástya lebeg.

A beékelésben Dobrudzsa címere: kék mezőben két, farkával fölfelé álló, szembenéző arany delfin. Ezüsttel és feketével négyelt szívpajzs, az uralkodó Hohenzollern-ház címere. A nagypajzson Románia acélkoronája nyugszik.¹⁸

A fentebb leírt jelkép Románia kiscímere. (4) Tartalmaz néhány „érdekességet”. Az alappajzs sasát első ízben nevezik Románia sasának. Korábban római sasként jelölték, tulajdonképpen – a kezdetekkor holló alakjában – Havasalföld címerállata minőségéből emelkedett ki. Továbbá „régimoldvai Szörényi Bánságról” tesz említést a leírás. Ez így téves, hisz a Szörényi Bánság a középkori Magyar Királyság tartománya volt. A Bánság címerét, mint ahogyan a szöveg jelzi, „most” állapították meg, azaz a harmadik mezőnek nincs hagyománya. Az oroszlán a kunok jelképeként öröklődött át, Traianus hídjá új elem. A két delfin a korábbi címerben külön mezőben szerepelt, a tengermelléket jelképezte, ám akkor ezt a Budzsákra – Besszarábia déli, Fekete-tengerrel szomszédos részére – értették, azóta a tartomány Románia számára elveszett, új szerzeményként megjelent viszont Dobrudzsa, amelyre átruházták ezt a szimbólumot. Moldva történelmi címerének leírásában szerepel, hogy Besszarábiával és Bukovinával

együtt értendő, ami rendben van, Erdély történelmi címerénél a Körös-vidéket, azaz a Partiumot és Máramarost is beleértették, ami szintén rendben van, hisz a történelmi Erdélyen kívül e területek részét képezték (a Partium az 1660-as, törökök általi elfoglalásáig) az Erdélyi Fejedelemségnek.

Tehát a Román Királyság címerének negyedik mezejébe, mint „testvérország” jelképe, az Erdélyi Nagyfejedelemség címere került.

Erdélyt Mária Terézia, Magyarország királynője emelte nagyfejedelemségi rangra, és bővítette címerét új címének megfelelően.¹⁹ Az 1765. november 2-án kiállított dokumentumban nem írták le magát a címet, csak a pajzsra helyezett süveget. A címet megfestették: vörös fonállal vágott pajzs felső, égszínkék mezejében a fonálból növekvő, kiterjesztett szárnyú, jobbra néző fekete sast jobbról arany naparc, balról ezüst, megszemélyesített, fogyó holdsarló övezi, az alsó, arany mezőben hét vörös bástya jelenik meg, négy-hármas elosztásban. A hold fordított, a hagyománytól eltérően fogyóként ábrázolt. Románia címerébe az akkor adományozott címer elemei így kerültek, a megfordított holdsarlóval, mint ahogyan Magyarország 1915-ös címerében is szerepelt.

Magyar jelképek helyett román szimbólumok

Mint említettem, a román államcímet megállapító törvény első cikkelye leírja a jelképet, második cikkelye meghatározza a formáit és azok alkalmazási módját. A harmadik cikkely a belügyminisztérium égisze alatt működő Heraldikai Konzultatív Bizottság létrehozásáról rendelkezik. Ez a testület feladatul kapta a közigazgatási egységeknek az új történelmi helyzethez való igazítását.

A Román Királyság összes, szám szerint hetvenegy megyéjének címerét 1928-ban,²⁰ a megyeszékhelyek címerét nagyrészt 1930 és 1932 között, más városokét 1936-ig fogadták el királyi rendelettel.

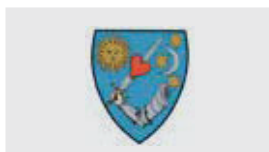
A megyecímereket elfogadó jogszabály végén megjelenik a Heraldikai Konzultatív Bizottság tájékoztatása a címerek megalkotásakor alkalmazott elvekről:²¹ a néhai Ferdinand király akaratának igyekeztek megfelelni, és a címertani hagyományok megőrzése volt a cél. A – Bukarestből nézve – Kárpátokon túli részekben a magyar uralom alatti címereket vették alapul, ám kiiktatták a magyar történelmi hagyományokra vonatkozó elemeket, helyettük másokat, a román nép múltjából ihletettek illesztettek be. Mindenhol el-tüntették a vörös-ezüst sávazást, amely Magyarország címerében szerepel.

Az elvek leírása után a magyarító szöveg tartományok szerinti lebontásban részletezi a címereken eszközölt módosításokat. Például Csík megye esetében megmaradt a régi címer, két módosítással: a második mezőben a magyar kettős keresztet egyszerű keresztre, a harmadik mezőben a román határ felőli határórházakat római sasra cserélték. Maros megye esetében a régi címer második mezejéből kiiktatták a magyar katonát – valójában Maros-Torda vármegye címerének második mezejéről van szó, amelyben az úgynevezett magyar katona Szent László király. Torda megye esetében elvetették a régi címet, amely Magyarország Szent László királyát ábrázolta, és a Horea nemzeti mozgalmát idéző jelképpel cserélték ki.

A megyecímereket egységesen háromszögű pajzsban jelenítették meg.

A Román Királyság 1921-es címerének elfogadása után felkérték Keöpeczi Sebestyén Józsefet az új közigazgatási címerek elkészítésére. A szakember színjelzéses fekete-fehér heraldikai rajzban el is készítette az erdélyi vármegyék címerét úgy, ahogyan az Osztrák–Magyar Monarchia idejében szerepeltek, ám azok, a korábban említett elvek okán nem tetszettek az ítéseknek.²² A heraldikus azonban nem volt kapható a sablonos címermódosításra, így a kapcsolat megszakadt. A magyar címerművész után a román címergrafikus, Dionisie Pecurariu készítette el az összes elfogadott címer színes rajzát.²³

5.
Háromszék
vármegye
címere

6.
Háromszék
megye
címere

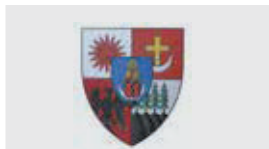
7.
Udvarhely
megye
címere

8.
Udvarhely
vármegye
címere

9.
Csík megye
címere

10.
Csík vármegye
címere

11.
Maros megye
címere

12.
Maros-Torda
vármegye
címere

Lássuk, hogyan néztek ki az erdélyi vármegyék címerei az Osztrák–Magyar Monarchia idején, s mivé váltak romániai megyecímerként. A tanulmányban kizárólag a történelmi Erdély területével foglalkozom, mellőzve a Partiumot és Bánságot.

Székelyföldön

A román hatalomátvétel után kis ideig megmaradt a magyar területi beosztás, nagyrészt a megyék nevét is megőrizték. Az 1925-ös közigazgatási átalakítás nyomán kisebb-nagyobb területi átszabásokra került sor, ekkor már több esetben névváltoztatásra is.

A Székelyföldön az egyetlen közigazgatási egység, amelynek jelképét nem módosították, Háromszék egykori székely szék, majd vármegye.²⁴ (5) Kék pajzsban vörös szíven átdöfött ezüst kardot tartó ezüst páncélos kar. Jobbra, fent arany naparc, balra három, hatágú aranycsillag által övezett növekvő ezüst holdsarló.²⁵ Az új megyecímer magyarázata: a megye régi címere. (6)

Udvarhely megye címere (7) ezüsttel és késsel négyelt pajzs első és negyedik mezéjében öt, andráskereszt alakban elhelyezkedő kék kereszt, a második és harmadik mezőben ezüst vár, három bástyája közül a középső magasabb, csúcsában ezüstkereszt áll, a vár fölött jobbról fogyó arany holdsarló, balról arany nap. A magyarázat szerint a címerképek a megye lakóinak hitért folytatott harcait, illetve a térség ősi, védekezésre használt várait jelképezik. A „heraldizált” régi címer – áll a magyarázatban. A kifejezés a címertani hibák kijavítását jelenti.

A korábbi címer (8) első és negyedik ezüst mezéjében az öt bizánci kereszt vörös színű, nem kék. A második és harmadik negyed kék mezéjében a három vörös tornyos fehér épület középső magasabbik tornyán arany kettős kereszt áll, az égitestek közül a jobbról elhelyezkedő nap arany, a balra levő növekvő holdsarló ezüst mázú.

Csík megye (9) címere ezüsttel és vörössel négyelt pajzs első mezéjében vörös nap, a másodikban arany kereszt alatt fekvő ezüst holdsarló, a harmadikban karmaival ezüst villámot tartó fekete sas, a negyedik mezőben négy fekete hegyen egy-egy zöld fenyő látható. A szív-pajzsban kék mezőben fekete gömbön fekvő ezüst holdon a gyermek Jézust ölében tartó Boldogasszony trónol. A címerleírás alatt a következő magyarázat olvasható: a román uralom meggyökeresedését jelképezi ebben az erdőkben gazdag, Boldogasszony által patronált megyében. A kiigazított régi címer, áll az indoklásban.

Összehasonlítva a korábbi Csík vármegye (10), az 1876 előtti Csík-, Gyergyó- és Kászonszék címerével megállapítható, hogy megmaradt a négyelt pajzs szív-pajzs, ám az első telekben a kék mezőben arany nap helyett ezüst mezőben vörös nap látható, a második negyed vörös mezeje megmaradt, de a kettős kereszt egyszerű latin keresztté változott, a harmadik negyedből eltűntek a Gyimesi- és Piricskei-szoros vámházai és sorompói, valamint a hegyről lefutó három folyó (Maros, Olt és Nagy-Küküllő), helyette villámot markoló fekete római sas jelenik meg, a negyedik mezőt pedig valóban „heraldizálták”, színre szín nem került. A szív-pajzsban a karjában a gyermek Jézust tartó Boldogasszonyt a keleti ikonográfiai megjelenítéshez igazították.

Maros megye címere (11) két, keskeny aranypólyával vágott vörös pajzs, amelyre aranyalmákkal megszórt lombozatú, zöld halomból kinövő zöld fát helyeztek. Fölötte nyolcágú arany csillag látható. A hivatalos magyarázat szerint a két Küküllő által öntözött megye gyümölcsökben való gazdagságát jelképezi.

Ez Maros-Torda vármegye (12) 1878-ban adományozott címerének első feléből ihletett címer. A vármegye címerének hátsó felét – vörös mezőben, aranypénzzel szórt zöld talajon álló Szent László király, jobbával arany-kék zászlót tart, baljával földre eresztett buzogányt – teljesen mellőzték. Az új címer mezeje nem kék, mint ahogy a Királyi Könyvekben szerepel, hanem vörös, a három ezüstcsík helyett két aranypólya, a hatágú csillag

helyett nyolcsugarú jelent meg. A megye a Maros folyóról kapta a nevét, ám a címerben – a magyarázat szerint – csupán a két Küküllőt ábrázolták.

Torda megye, (13) bár Erdély közepére esik, magába foglalja az egykori Aranyosszéket. A romániai Torda megye címere arany pajzsban lebegő, kitépett zöld tölgyfára akasztott, késsel, arannyal és vörössel vágott szívpajzs. A magyarázat szerint: a Torda mezején meggyilkolt nagy uralkodó, Vitéz Mihály vajda által a románok szívébe ültetett nemzeti egyetemeszmét jelképezi.

A megyecímer nem Torda-Aranyos (14), sem Maros-Torda vármegye címeréből ihlett, hanem – valószínűleg félreértésből – Torda város (15) 1911-ben megújított, királyi adománnyal megerősített címeréből. A zöld halmon álló olajfa helyett kitépett tölgyfa jelent meg, az Árpád-ház vörös-ezüst sávjai helyett kétszer vágott, a román nemzeti színekkel, vörös-arany-kékkel kitöltött szívpajzs jelent meg. A magyaros címerből román jelképet faragtak.

Szászföldön

A szászok nem egységes területet népesítettek be. Többségük Erdély déli részén, a Királyföldön élt, ott alakultak ki közigazgatási egységeik, a székek, a Kárpát-kanyarban terült el a Brassó-vidék, a Barcaság, északra Beszterce vidéke. Az 1876-os közigazgatási átszervezéskor Szeben, Brassó, Beszterce-Naszód és Nagy-Küküllő vármegye között oszlott meg területük.

Szeben vármegye címerében igyekeztek ötvözni az azt alkotó szász székek címereit. Első ízben egy teljesen új címet szerkesztettek (16). Ennek pajzsában ezüst bástya, abból növekvő jobbra, illetve balra dőlő három-három arany búzalkalász, mindez kék mezőben. A jelkép nem valamely korábbi szék címére, a szász jellegre való utalásként külső díszeket igyekeztek megjeleníteni. A gondot később orvosolták, a vármegye közgyűlése 1892. december 27-én új címet fogadott el, azt 1893. március 17-én az uralkodó, I. Ferenc József megerősítette.²⁶

Az új címer (17) pajzsa négyelt, szívpajzssal. Az alappajzs első vörös mezejében két, lefelé fordított, andráskereszt alakban álló kard, fölöttük nyílt korona, Szeben szék címere, amelyet hat hatágú arany csillaggal hintettek meg. A második, ezüst mezőben koronás vörös oroszlán kapott helyet, Szászsebes szék címere, a harmadik arany mezőben – a címertani udvariasság kedvéért – hátrafelé, azaz befelé fordított, természetes színű barnamedve, Újegyházsék címere, a negyedik, kék mezőben arany szarvasagancspár között három, természetesen ábrázolt arany liliom, Szerdahelyszék címere. A szívpajzs vörös mezejében lefelé fordított, szív alakú levélben végződő arany háromszög, fölötté nyílt arany korona, az erdélyi szász rendi nemzet címere. (A XVI. század közepéig a háromszöget egymagában is ábrázolták a szászok jelképeként.) Szeben vármegye címerpajzsát a szászokat jelképező háromszögre, valamint Nagyszeben város címerképeire, andráskereszt alakban lefelé fordított kardokra helyezték, a fegyverek keresztvasán nyílt arany korona nyugszik, a pajzsot elöl Szászsebes vörös oroszlánja, hátul Újegyház barna medvéje tartja.

A romániai Szeben megye (18) címereként nem a vármegye jellegzetes jelképét, hanem a korábban használt, semmitmondó címerét mentették át, természetesen háromszögű pajzsba, külső díszek nélkül, tehát kék mezőben ezüst bástyából növekvő hat búzalkalászként.

Beszterce-Naszód vármegye, (19) amely a szász Beszterce és a román Naszód vidéke egyesítéséből jött létre, címerében is tükrözi e ténytet, ugyanis két, egymással összekötött pajzs, fölöttük a magyar Szent Koronával. Az első pajzs ezüst mezejében Beszterce címere: hasított pajzs első mezeje ezüsttel és vörössel hétszer vágott, második, kék mezeje arany liliomokkal hintett, pajzson sisak, takaróval, koronájából patkót csőrében tartó strucc növekszik, amely Nagy Lajos királyi címere. A második pajzs Naszód vidékének bonyolult

13.
Torda megye
címere

14.
Torda-Aranyos
vármegye címere

15.
Torda város
címere

16.
Szeben vármegye
első címere

17.
Szeben vármegye
második címere

18.
Szeben megye
címere

19.
Beszterce-Naszód
vármegye
címere

20.
Naszód megye
címere

21.
Brassó
vármegye
címere

22.
Brassó megye
címere

23.
Nagy-Küküllő
vármegye
címere

24.
Nagy-Küküllő
megye címere

25.
Kis-Küküllő
vármegye
címere

26.
Kis-Küküllő
megye címere

27.
Kolozs
vármegye
címere

28.
Kolozs megye
címere

címere, amelyben Romulust és Remust látjuk az anyafarkassal, Mars isten római katonai öltözetben, lándzsával, pajzsán a V R R betűkkel, a hegyek fölött Havasalföld címerállata, a csőrében keresztet tartó sas - többszörösen román elemek.

A romániai utódmegye csupán a Naszód nevet kapta 1925-ben. Címerében (20) a román nemzeti színeket – piros-sárga-kék – jelenítette meg heraldikai mázakkal. Felső kék mezéjében hét halom fölött csőrében keresztet tartó fekete sas, lent elől vörös mezőben Romulust és Remust szoptató anyafarkas, feketén, hátul arany mezőben feketével ábrázolt római katona, pajzsán V R R betűkkel (Virtus Romana Rediviva, azaz: újjászülető római erény).

Ez sokszorosan román címer, semmi utalás nem történik Besztercére, annak szász vidékére, sem az Anjou-címerre. A román nemzeti színek mellett Havasalföld címersasa, amely a Rómára utaló hét halom fölött áll, a római anyafarkas és a római erény újjáéledését hirdető római légiós hatványozza a szimboliztikát.

Brassó vármegye (21) címerében kék mezőben nyitott aranykorona látható. A romániai Brassó megye (22) címerének mezeje vörösre változott, a korona meg zárt ezüstkoronává, ugyanis az 1881-ben királysággá vált Ó-Románia acélkoronáját jelenítették meg.

Nagy-Küküllő vármegye (23) címere a területét alkotó korábbi közigazgatási egységek címereinek összesítése, amely négyelt pajzsból és szív pajzsból áll. Az alappajzs első mezéjében Medgyes szék címere, gazdag szőlőágot tartó kar, a másodikban Segesvár címere, hárombástyás ezüst vár kapujában szablyát tartó arany oroszlán, a harmadik mezeje Kőhalomszék címere, zöld talajon három ezüst bástya, fölöttük egy-egy nyílt arany korona, a negyedik mező Nagysinkszék címere, hasított, első fele ezüsttel és vörössel hétszer vágott, hátsó kék fele arany liliomokkal hintett, azaz Anjou-címer, a szív pajzs a volt Felső-Fehér vármegye címere, amely megegyezik Alsó-Fehérével, kék mezőben zöld talajon kiterjesztett szárnyú fekete sas.

Ezt a kompozíciót leredukálták, a „magyarokra” utaló sast kiiktatták, a magyar királyságra utaló Anjou-címet mellőzték, így a romániai Nagy-Küküllő megye (24) címerpajzsa három részre oszlik: fent az első Medgyes, a második Segesvár címerét jeleníti meg, az alsó vörös mező hullámos ezüst pólyával vágott, a megyét átszelő Nagy-Küküllő folyóra utal.

A vármegyei területeken

Kis-Küküllő vármegye (25) címerében vörös mezőben két ezüst pólya között zöld hármashalmon álló, szőlőgerezdet tartó, jobbra fordult arany griff látható.

A romániai Kis-Küküllő megye (26) címere hasított, első felében megmaradt a griff, második felében kék mezőben kétbástyás ezüst várfal kapujában fekete bölényfej – Moldova címere. Utóbbi a magyarázat szerint a moldvai vajdák ősi birtoklására utal. Mátyás király adományaként Küküllővár átmenetileg, néhány évtizedig valóban a moldvai vajdák birtokában volt, de nem állt moldvai uralom alatt.

Kolozs vármegye (27) késsel és vörössel négyelt címerében a legfontosabb elem az első mezőben látható címerkép: felhőből előnyúló csupasz női kar aranypecsét ezüst iratot tart, a negyedik mezőben meg egy templom látható; együtt utalnak a kolozsmonostori konventre. A második és harmadik mezőben ezüst hullámos pólyából növekvő szőlőtőke, illetve búzakéve látható.

A romániai Kolozs megye (28) címere a román nemzeti színeket mutatja fel, első negyedében arany mezőben fekete anyafarkas, második, vörös mezéjű negyedében fekete holló, alsó felében kék mezőben arany búzakéve. Az anyafarkas a római mültra, a holló a Kolozsváron született Hunyadi Mátyás királyra utal, a kéve a mezőgazdaságot szimbolizálja.

Alsó-Fehér vármegye (29) címerében a pajzs kék mezejében zöld halmon kiterjesztett szárnyú, fekete sas látható.

A romániai Fehér megye (30) címerében viszont kék mezőben ezüst római katona jobb kezével lándzsát tart, balján V R R betűkkel hintett fekete pajzsot.

A magyar címerben a sast a korábbi heraldikai irodalom – mindenféle bizonyíték nélkül – a „magyar nemzet” sasaként, illetőleg a magyar turulmadárként írta le. Ezt a román szakirodalom jelentős része is átvette. A címerképnek mindenképpen köze lehet ahhoz, hogy Erdély címerében a vármegyét (és nem a magyar nemzetet!²⁷) a sas jelképezi. A román címerben a római katona a magyarnál ősbibb, római múltat hivatott szimbolizálni, a pajzs felirata – az újjászületett római erény – egyértelműen a magyarból románná válást jelképezi, főleg annak tudatában, hogy a korábbi címer magyar sast vagy turulmadarat jelenített meg.

Hunyad vármegye (31) címerében kék mezőben tölgyfaágon álló, csőrében aranygyűrűt tartó fekete holló, a Hunyadi család jelképe. A romániai Hunyad megye (32) esetében – a román eredetű – Hunyadi Jánosra való tekintettel megtartották a régi jelképet, ami tulajdonképpen a Hunyadi család ősi címere.

Fogaras vármegye (33) címerében kék mezőben ezüst vízen úszó csónakban álló magyar vitéz kardjával tiszteleg, a vele szemben ülő török babérkoszorút tart fel.

A romániai Fogaras megye (34) címerében vörös mezőben ezüst diadalív alatt ezüst páncélos lovas, az építmény fölött a havasalföldi vajdák jellegzetes uralkodói jelvénye, a vajdai nyílt aranykorona. A pajzs talpában kék pólya, amely az Olt folyóra utal. A magyar vitéz helyett megjelent lovas Negru vajdát ábrázolja, ugyanis a legenda szerint ő csapatával Fogarasról indulva átkelt a Kárpátokon, és délen megalapította Havasalföldet.

Szolnok-Doboka vármegye (35) esetében a Romániához való csatolást követően a Szamos-Doboka nevet használták, majd 1925. után csupán a Szamos megye név maradt. Előbbi címerében a Szamost jelképező ezüst pólyával vágott pajzs felső kék mezejében zöld talajon balra vágatató, jobb kezében lándzsát tartó koronás lovas (király), fölötté hét arany csillag, alsó vörös mezejében ezüst hasábbal terhelt zöld talajon ezüst templom. A király Szent Lászlót ábrázolja, aki, még herceg korában, a legenda szerint a vármegye területén, Kerlésnél legyőzte a kunokat, a hét csillag a hét magyar vezért jelképezi, alant a dési óvár kápolnája és a sókitermelésre utaló kötömb látható.

A romániai Szamos megye (36) címere kék pajzsban kétbástyás ezüst vár, azon szív-pajzs, amelynek vörös mezejében fekete bölény – Moldva címere. A magyarázat szerint Nagy István moldvai vajda egyes területszerek fölötti uralmára utal. Mátyás király valóban a vajdának adományozta Csicsó várát, de ez nem jelentett moldvai uralmat.

Eltüntették a magyar múltat

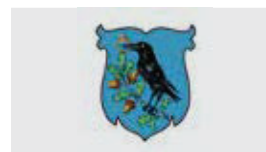
Összegzésként megállapíthatjuk, Háromszék és Hunyad megye címerén kívül a többi jelképhez hozzányúltak. Némelyek esetében kisebb módosításokat eszközöltek, de többségüknél durván megsértették a címertani hagyományokat, és eltüntették a történelmi múlt nyomait. És nemcsak magyar vonatkozású címerek esetében, hanem százszokéban is. Az egykori Beszterce-vidék területén kialakult Naszód megye címeréből teljesen mellőzték Magyarország Anjou-királyainak címerét, amely évszázadokon át Beszterce városát és vidékét jelképezte. Még a megye nevében sem hagyták meg az ősi megnevezést. A jelkép kizárólag, sőt többszörösen románná vált. Még Havasalföld címerállata is belekerült. Nagy-Küküllő megye címeréből is kihagyták a magyar királyi Anjou-jelképet. Brassó több évszázados címerét a román királyság jelképére cserélték. Alsó-Fehér megye esetében, az egykori magyar királyságbeli Fehér vármegye sasa római harcossá változott, Torda megye jelképénél a túlbuzgóság oda vezetett, hogy Torda város magyar címerét módosították román megyecímerré. Csík megye címeréből a magyar kettős

29.
Alsó-Fehér
vármegye
címere

30.
Fehér megye
címere

31.
Hunyad
vármegye
címere

32.
Hunyad
megye
címere

33.
Fogaras
vármegye
címere

34.
Fogaras megye
címere

35.
Szolnok-Doboka
vármegye
címere

36.
Szamos megye
címere

37.
Sepsiszentgyörgy
címere
1897

38.
Sepsiszentgyörgy
új címere
1931

keresztet egyszerű latin keresztre cserélték, az országhatárt jelképező határőrbódékat és sorompókat kiiktatták, helyettük római sást ábrázolva, a székely megyében a románok meggyökeresedését hirdelve. Két megyecímerben megjelenik Moldova jelképe, mintha a román fejedelemséghez tartoztak volna.

Terjedelmi okokból a város címereken eszközölt módosítások sorjázása elmarad, ám epilógusként egyet bemutatok, hisz az tömören ábrázolja a románosítási folyamatot. Sepsiszentgyörgy város címeréről (37) van szó. Az 1897-ben, királyi adományként kapott teljes címernek csupán a pajzsát írom le: kék mezőben zöld hármashalmon kétbástyás ezüst várfal, amelyet középen ezüst sisakos fehér templomtorony szakít meg. Az első bástya fölött arany nap, a hátsó fölött sugárzó ezüst hold. A középső halmon medál szakállas férfi portréjával, „Christus spes mea” (Krisztus az én reménységem) körirattal. Minden valószínűség szerint Szent György lovag fejét kívánták ábrázolni, hiszen a város régi pecsétjében az jelenik meg a körirattal, ám hibásan szakállásra sikeredett a portré.²⁸

Az 1931-ben megállapított város címer a leírás szerint, saját fordításban a következő: Kék pajzsban oromsoros ezüst várfal három toronnyal, amelyek közül a két szélső szintén oromsoros, a magasabb, középső vörös, hegyes teteje ezüst keresztben végződik. A várkapu és a tornyok ablakai zártak. A jobb sarokban arany nap, a balban ezüst újhold. A címerkép fekete teraszon helyezkedik el. A pajzs alsó sarkában arany medál a Megváltó képével és a „Christus spes mea” körirattal. A pajzsot ötbástyás ezüst falkorona fedi. A magyarázat: a heraldizált régi címer. (38)

A kifejezésnek a címertani hibák kijavítását kellene fednie, ám durva beavatkozást tapasztalunk. A zöld hármashalmot fekete terasz váltotta fel, gyászossá téve a címet. Semmiképpen nem a vártemplom tornyát látjuk, mint a korábbi címerben, hanem az órítusú ortodox templomokra jellemző hagymakupolás tornyot. Ezen kereszt van, s nem gömb, mint a református templomon. Hiányzik a toronyóra is, helyette zárt, kerek ablak látható. Ez azért kiemelendő, mert a nyugati kereszténység és műveltség keleti határán vagyunk, keletre és délre – a Kárpátokon túl – már nincsen toronyóra. A medálba a Megváltó képét illesztették, ami magyarázható a körirattal, ám azt az ortodox ikonográfiában ismert Jézus-ábrázolásmódban tették. Összegezve: románosították, elgörögkeletiesítették a város címerét.

Jelképekben fogalmazva: ez történt a Romániához csatolt területeken Trianon után.

JEGYZETEK

- 1 1915. október 12., 236. szám.
- 2 Bővebben lásd SZEKERES Attila István: *Keöpeczi Sebestyén József, a címerművész*. Barót, Tortoma, 2015.
- 3 MNL OL, 235/1915 OL (levéltári jelzet Y 1397/1942) és a belügyminisztériumi levéltár 6078/1915BM-es aktája (levéltári jelzet: K 148 1921-3-6472).
- 4 498. sz., 1872. március 8-án kiadott királyi rendelet, megjelent az 1872. március 11/23-ai *Hivatalos Közlönyben*.
- 5 ANDRIEȘ-TABAC, Silviu: *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei*. Chișinău, Museum, 1998, 98.
- 6 Uo.; TIRON, Tudor-Radu: *De la cucerirea Independenței la înfăptuirea Marii Uniri. Note pe marginea reprezentării decoratiilor românești în stemele de stat din 1872 și 1921 = Revista Bibliotecii Academiei Române*, I./2., 2016, 128–129.
- 7 ANDRIEȘ-TABAC: *i. m.* (1998), 99.
- 8 TIRON: *i. m.* (2016), 129.
- 9 Uo.

- 10 TZIGARA SAMURCAȘ, Alexandru: *Memorii III (1919–1930). Lupta vieții unui octogenar*. București, Meridiane, 2003, 92–93.
- 11 Uo.
- 12 MĂNESCU, Jean Nicolas: *L'héraldique d'État de la Roumanie contemporaine de 1918 à nos jours* = *RRH*, 1993, 1–2., 115–145.
- 13 CERNOVODEANU, Dan: *Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII–XX.)*. Brăila, Istros, 2005, 414.
- 14 3573. törvény.
- 15 92. Hivatalos Közlöny (HK).
- 16 *Universul*, 1921. július 29., 169. sz.
- 17 *Ilustrația*, 1921. december 9., 9. sz.
- 18 SZEKERES Attila István: *Románia címere és Keöpeczi Sebestyén József*. Sepsiszentgyörgy, Háromszék Vármegye, 2018
- 19 MNL OL, Erdélyi Levéltárak, Gubernium, Cista diplomatica, Királyi hitlevelek, B 27.
- 20 Az erről szóló, 1928. augusztus 1-jén kiadott 2079-es királyi rendelet megjelent az 1928. augusztus 6-án kiadott 222-es HK-ban, 8278–8283.
- 21 HK, 8282–8283.
- 22 DIACONU, Ana-Felicia: *Date noi referitoare la heraldistul József Sebestyén Keöpeczi și stemele județelor din Transilvania* = *Revista Arhivelor. Archives Review*, 2016, 74.
- 23 DIACONU, Ana-Felicia: *Dionisie Pecurariu (1 martie 1876 – 4 aprilie 1960)*. *Biobibliografie = Heraldica Moldaviae II.*, Chișinău, 2019, 59.
- 24 Maros-Torda és Szeben vármegye második címerének ábrája a Királyi Könyvekből származik. A többi vármegyecímer Hugo Gerard STRÖHL: *Österreichisch-Ungarische Wappenrolle* (Wien, 1899) könyvében megjelent rajzainak kiszínezett változatai, amelyek HOPPÁL Dezső: *A történelmi Magyarország vármegyéinek címerei* című, 2001-ben, Budapesten, a Cartographia Kiadónál megjelent könyvéből valók.
- 25 A romániai megyék címereinek forrása a Román Nemzeti Levéltár bukaresti Központi Levéltára, Heraldikai Konzultatív Bizottság gyűjteménye (I 1066 lt. sz.), 3. csomó. A székelyföldi megyecímerek a szerző felvételei, a továbbiak a levéltár fotói.
- 26 MNL OL K 19, Király Személye Körüli Minisztérium Levéltára, *Királyi Könyvek*, 69. kötet, 408.
- 27 SZEKERES Attila István: *Székely jelképek*. Sepsiszentgyörgy, Háromszék Vármegye, 2013, 19.
- 28 Bővebben lásd SZEKESES Attila István: *Sepsiszentgyörgy jelképei*. Sepsiszentgyörgy, Sepsiszentgyörgy Kiadó, 2012